

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
на засіданні Вченої ради
НПУ імені М.П. Драгоманова
“13” травня 2016 р.
Протокол № 14

Проректор з наукової роботи
професор Г.М. Торбін

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ

(назва навчальної дисципліни)

Освітньо-наукової програми доктор філософії PhD

(назва освітнього рівня)

галузі знань 03 Гуманітарні науки

(шифр і назва галузі знань)

спеціальності 033 Філософія

(код і назва спеціальності)

Київ
2016 рік

Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми Філософія науки, затвердженої на засіданні Вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова «13» травня 2016 року, протокол №14 .

Розробники програми: Мозгова Н.Г. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Факультету філософії та суспільствознавства НПУ імені М.П. Драгоманова;

Матюшко Б.К. – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії Факультету філософії та суспільствознавства НПУ імені М.П. Драгоманова.

Рецензенти:

Сторожук С.В. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Меднікова Г.С. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри культурології та філософської антропології

Затверджено на засіданні проектної групи

кафедри філософії

(назва кафедри)

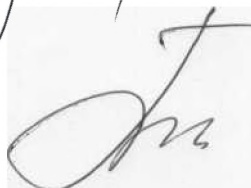
«20» квітня 2016 року, протокол № 14

Керівник проектної групи

Мозгова Н.Г.
(прізвище, ініціали)

Завідуючий відділом аспірантури

Боднар К.А.
(прізвище, ініціали)

I. Пояснювальна записка

Програма нормативної/вибіркової навчальної дисципліни Філософія науки складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки фахівців освітнього рівня (*доктор філософії*), галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 033 Філософія.

Предмет вивчення навчальної дисципліни: філософські та методологічні засади наукового знання та їхні зміни у процесі історії духовної і матеріальної культури.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія, історія філософії, логіка, основи науково-дослідницької роботи, теорія пізнання та епістемологія, логіко-методологічні аспекти науки, природа і методи філософського дискурсу та ін.

Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни філософія науки є формування у майбутніх докторів філософії чіткого уявлення про філософські та методологічні засади наукового знання, їх співвідношення з іншими видами знань, їхні зміни у процесі глобальних наукових революцій, їхній вплив на філософію та дійсність кінця XX – початку XXI століття.

Основними завданнями вивчення дисципліни філософія науки є ознайомлення аспірантів з різними аспектами феномену науки, з проблемним полем існування сучасного наукового знання та закономірностями розвитку науки і її впливу на цивілізаційний історичний процес, а також, оволодіння аспірантами усіх спеціальностей методологією наукового пізнання, ознайомлення з сучасними методологічними проектами.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	<p><i>Знати:</i> предмет, завдання і структуру філософії науки; понятійний апарат філософії науки; особливості й сучасні проблеми наукового знання й пізнання; критерії науковості; особливості історичного розвитку науки; основні форми існування науки у сучасному суспільстві; основні етапи й тенденції розвитку філософії науки; сучасні теоретичні моделі розвитку науки; основні наукові та філософські методології.</p> <p><i>Вміти:</i> визначати проблемне поле та специфіку наукового знання; орієнтуватись у сучасних проблемах наукового знання та у розмаїтті основних напрямів розвитку сучасної філософії науки; відрізнити наукове знання від позанаукового; порівнювати, пояснювати, аналізувати, узагальнювати і критично оцінювати методологічні засади таких</p>	<p>Фахові:</p> <p>Аналітична (вміння виявляти ознаки наукового і ненаукового знання в конкретних прикладах, прогнозувати тенденції розвитку наукового знання та його вплив на розвиток суспільних процесів);</p> <p>Історична та персоналістична (через здатність до включення конкретних, теоретичних моделей розвитку науки, доробку різних мислителів у широкий соціокультурний контекст на основі досліджень у власній спеціальності).</p>

	сучасних напрямів розвитку філософії науки як чинні варіанти позитивізму, прагматизму, постмодерну.	Загальні: Пізнавальна (поглиблене знання про особливості, історичний шлях і сучасні проблеми наукового знання й пізнання, критерії науковості, особливості періодів розвитку науки й основні форми існування науки у сучасному суспільстві).
2.	<i>Знати:</i> структуру й зміст філософських, зокрема методологічних засад науки; багаторівневу класифікацію методів за ступенем загальності та колом застосування; методологічну функцію філософії; сучасні методологічні проекти. <i>Вміти:</i> визначати філософські складові конкретних галузей науки; визначати адекватні теоретико-методологічні стратегії власних спеціальних досліджень; застосовувати набуті знання у своїй професійній діяльності.	Фахові: Компаративна (через здатність до порівняння різних методологічних проектів). Загальні: Пізнавальна (поглиблення знання про структуру і зміст філософських, зокрема методологічних, засад науки, історію науки та сучасні методологічні проекти); Практична (оволодіння методологією фундаментального наукового дослідження та застосування її у своїй професійній діяльності, знання основних можливостей взаємодії для різнопрофільних наук, перспектив міждисциплінарних досліджень, визначаючи філософські та конкретно-наукові складові матеріалу власних досліджень).

II. Примірний тематичний план

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 4 кредитів ЄКТС 120 годин.

III. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами:

Модуль I. Загальна характеристика та історія філософії науки.

Тема 1.1. Сутність науки. Філософія науки як галузь знання. Основні значення терміну «наука»: особлива галузь знань, діяльності та суспільна інституція. Класифікація наук. Функції науки й наукового знання. Основні форми наукового пізнання. Види наукової картини світу. Наука в контексті історичних форм світогляду. Основні види пізнання: буденне, міфологічне, релігійне, естетичне, філософське, наукове. Критерії науковості. Предмет філософії науки. Епістемологія як підґрунтя і передумова філософії й методології науки. Філософія і наука: проблеми взаємозв'язку та взаємодії. Співвідношення гносеології, епістемології, філософії науки, наукознавства. Натурфілософія як історична форма взаємодії філософії і науки. Розділи філософії науки та їх основні питання.

Тема 1.2. Основні історичні форми науки. Донаукове і наукове пізнання. Періодизація історії науки та її відповідність до періодизації історії філософії. Головні риси стародавньої східної, античної, середньовічної, класичної науки. Поява першої наукової картини світу.

Чинники утворення неklasичної науки. Поліфундаментальність, інтегралізм, синергізм, холізм, релятивізм та інші її головні ознаки. Неокласична наука. Можливі перспективи подальшого розвитку науки.

Тема 1.3. Стародавня і середньовічна філософія науки. Здобутки природознавства у Стародавньому Єгипті, Месопотамії, Індії і Китаї. Перші давньогрецькі філософи як «фізіологи». Філософія науки досократиків. Перша релятивізація знання у софістиці. Ідеї філософії науки Сократа і Платона. Аристотель як перший філософ-систематик наукових знань. Науковий стиль мови. Ідеї філософії науки доби Еллінізму. Філософська проблематика юдаїзму, християнства та ісламу. Ідея синергії у православній аскетичності (Григорій Палама). Значення апофатичної теології як джерела логічних парадоксів (Діонісій Ареопагіт). Феномен західноєвропейської схоластики. Аристотелізм як чинник поступального розвитку філософської думки. Тома Аквінський. Зародження британської та континентальної філософських традицій. Пізньосередньовічне емпіричне природознавство.

Тема 1.4. Філософія науки доби Відродження і Нового часу. Актуалізація соціально-гуманітарних дисциплін як чинник кризи середньовічного світогляду. Зміна ролі природознавства як самодостатньої дисципліни. Активізм громадянських гуманістів як наслідок осмислення здобутків науки та філософії Аристотеля. Неоплатонізм Миколи Кузанського. Магічні та філософські основи природознавства як висновки з діалогу релігій. Ідеї філософії науки Л. да Вінчі, Б. Телезіо, Парацельса. Наукова революція М. Коперника. Нова космологія Дж. Бруно і соціологія науки Т. Кампанелли. Філософія Нового часу – джерело класичної науки. Класичний (лінійний) детермінізм. Зародження і розвиток класичного емпіризму (Ф. Бекон, П. Гассенді, Т. Гоббс, Дж. Локк, Дж. Берклі, Д. Г'юм) і раціоналізму (Р. Декарт, Б. Спіноза). Наукова і філософська спадщина Б. Паскаля і його перша спроба екзистенціалістського осмислення основ науки. Філософія науки Г. Ляйбніца. Природознавство Нового часу. І. Ньютон і оформлення першої – класичної (механістичної) наукової картини світу.

Тема 1.5. Узагальнення класичної філософії науки. Перша систематизація наукових і філософських знань у добу Просвітництва. Специфіка європейських традицій просвітницької філософії. Асиміляція просвітницьких ідей на теренах України. Ф. Прокопович і модернізація Російської імперії. Антисцієнтистська реакція романтизму. Здобутки окремих наук як підстава майбутньої трансформації механістичної картини світу. Німецька думка середини XVIII – середини XIX ст. як вершина класичної філософії. І. Кант. Докритичний період. «Коперніканський переворот» і перша деконструкція метафізики. Три «Критики» у контексті основних питань філософії науки. І.Г. Фіхте і його проект «Науковчення». Філософсько-історична роль розвитку наукового пізнання. Призначення вченого. Ф.В.Й. Шеллінг – провідний натурфілософ серед німецьких класиків. Еволюція його поглядів. Українські шеллінгіанці: Д. Велланський і Й. Міхневич. Г.В.Ф. Гегель як систематик класичної філософської традиції. «Енциклопедія філософських наук». Здобутки та кризові моменти філософії науки Гегеля. Л. Фюрбах як представник класичної та провісник посткласичної філософії. Особливості його антропології як основи філософії науки.

Тема 1.6. Посткласична філософія науки. Криза класичної філософії. Перший позитивізм (О. Конт, Дж. С. Міл, Г. Спенсер). Критерії науковості і ненауковості знання, класифікація наук. Асиміляція ідей першого позитивізму на теренах України. Російський нігілізм на природничому ґрунті. Трансформації позитивізму як відображення розвитку наукової картини світу. Другий позитивізм. Р. Авенаріус, Е. Мах. Питання суб'єкта пізнання і єдності пізнаваної дійсності. Третій позитивізм і логічний аналіз мови. Б. Рассел, Л. Вітгенштайн, Віденський гурток і Львівсько-Варшавська школа. Принцип верифікації. Четвертий позитивізм як відповідь на парадокси принципу верифікації та появу неklasичної науки. К. Поппер, Т. Кун, І. Лакатос, П. Феєрабенд та ін. Антисцієнтистська реакція «філософії життя»: С. К'єркегор, А. Шопенгавер, Ф. Ніцше. Наукові здобутки В. Дильтея, А. Бергсона, О. Шпенглера, Г. Зіммеля. Філософія науки прагматизму (Ч. Пірс, В. Джеймс, Дж. Дьюї). Причини появи неокантіанства, його Баденська (Фрайбурзька): Г. Рікерт, В.

Віндельбанд і Марбурзька (Г. Коген, П. Наторп) школи. Феноменологія як джерело філософії науки. Е. Гуссерль і його учні. Герменевтика Г.-Г. Гадамера як один з варіантів посткласичної філософії науки.

Тема 1.7. Філософія науки доби постмодерну. Значення терміну «постмодерн». Філософська ситуація корінного перегляду традиційних цінностей. Постмодерн і неонекласична наука. «Лінгвістичний поворот» у філософії ХХ ст. і переосмислення посткласичних ідей як джерела дискурсів постмодерну. Ф. де Соссюр, К. Леві-Строс і структуралізм. М. Фуко, Ж. Деріда, Ж. Дельоз, Ж. Лакан, Ж. Бодріяр та ін., особливості їх методологічних стратегій. Ризома, хаосмос, симулякр. Деконструкція. Нелінійний детермінізм, відсутність ієрархії і антиметафізичність постмодерну. Синергетика (Г. Хакен, І. Пригожин, І. Стенгерс). Відкриття у природознавстві ХХ – початку ХХІ ст. як чинник корінного перегляду картини світу. Постановка питання про моральність науки. Наукові та філософські проблеми трансгуманізму. Філософія науки українських мислителів ХХ – початку ХХІ ст. як продовження класичних традицій.

Модуль II. Основні теоретичні проблеми філософії науки.

Тема 2.1. Онтологія науки. Образ науки: натурфілософський, класичний, некласичний і сучасний. Верифіковані і неверифіковані елементи натурфілософії. Моделі світобудови. Натурфілософія як джерело наукових гіпотез. Підстави ілюзорності відсутності натурфілософської проблематики у сучасному природознавстві. Класичний образ науки. Лінійний детермінізм і Ньютонівська картина світу на основі абсолютності простору і часу. Ідеї теплороду, флогістону, ефіру і трансформація їх з наукових на натурфілософські. Відкриття елементарних частинок і теорії відносності як провідні чинники формування некласичного образу науки. Квантово-релятивістська картина світу і «торжество релятивізму» як висновок з неї. Синергетика і формування сучасного образу науки. Відкриті питання щодо його ідентифікації і теоретизації.

Тема 2.2. Гносеологія науки. Епістемологія як філософська теорія наукового пізнання, її основні питання. Ототожнення гносеології та епістемології як приклад сцієнтистського редукаціонізму. Поняття «псевдонаука», «паранаука», «квазінаука», «антинаука», їх дискусійність. Емпіричний і теоретичний рівні пізнання. Сенсорна інформація, висловлювання про дійсність. Факт і подальші форми наукового знання. Емпірична, теоретична, проблематична моделі наукового пізнання. Розвиток наукового знання, його кумулятивістські і антикумулятивістські версії. Основні типи наукової раціональності. Інтерналістський та екстерналістський підходи до розвитку наукового знання. Наукові революції: їх види, виникнення, зміст і розвиток. Наукова істина та її провідні версії.

Тема 2.3. Методологія і логіка науки. Найвні класифікації методів науки. Філософські, загально- та конкретно-наукові методи. Методологічний проект. Неокантіанський критицизм, феноменологічний, герменевтичний проекти. Верифікація і фальсифікаціонізм. Методологічні програми гуманітаризації соціального знання. Структуралізм та провідні версії постструктуралізму як прагнення повернути гуманітарному знанню статус науковості. Методологічні стратегії сучасної аналітичної філософії (Л. Вітгенштейн, Б. Рассел, Дж. Мур, В. Куайн, Г. Патнем та ін.). Рефлексія методології гуманітарних наук. Шизоаналіз, структурний психоаналіз, феноменологічна герменевтика. Синергетика як методологічний проект, дискусії про його універсальність. Зсув від відкриття законів суспільства до «виробництва соціального», його «конструювання» і «генеалогії».

Тема 2.4. Аксиологія і етика науки. Цінності та їх класифікації. Цінність, норматив, максима, імператив. Парадокси позаморальності класичної науки. Етика як філософська дисципліна. Етичний абсолютизм і релятивізм у їх кореляції з метафізичними аналогами. Наука як цінність, благо і джерело цінностей та благ. Морально-етичні складові некласичної і неонекласичної науки. Основні етичні кодекси вчених. Г. Сельє, Р. Мертон, Б. Бабер та ін. про цінності науковця. Академічна добродесність та її аспекти. Питання моральної відповідальності вченого і винахідника. Деонтологія, екологічна етика і їх сучасні проблеми.

Аксіологічні і етичні виміри досягнень сучасної науки і техніки. Морально-етичні аспекти глобальних проблем і можливі шляхи їх вирішення.

Тема 2.5. Загальна соціологія науки. Особливості функціонування науки як форми суспільної свідомості, ідеології та соціальної інституції. Спільнота вчених як суб'єкт науки. Особливості існування загалу вчених після університетської реформи 1800 р. у Берліні. Формальні і неформальні наукові спільноти. Інфраструктура науки. Науково-дослідні установи. Наука у навчальних закладах різних рівнів. Проблеми соціалізації науковця та популяризації наукових знань. Регулювання діяльності окремих учених і наукових спільнот, його різновиди. Співвідношення юридичних і моральних норм діяльності окремих науковців і наукових спільнот. Офіційні і неофіційні, позитивні і негативні, активні і пасивні санкції як засоби керування науковою діяльністю і її виконавцями.

Тема 2.6. Праксеологія науки. Загальна структура практики. Особливості практичної діяльності у науці. Теоретичний і практичний розум, їх будова і особливості функціонування. Типи вчених за особистими якостями. Риси особистості «ідеального вченого». Технічний інструментарій науки. Послідовність виконання наукового дослідження, його теоретичне, інформаційне і технічне забезпечення. Особливості збору емпіричних даних у різнопрофільних галузях науки. Проблеми вибору адекватної методології, верифікації і фальсифікації знань. Небезпеки абсолютизації практичної діяльності у науці і нехтування нею.

IV. Засоби діагностики успішності навчання: вхідний контроль проходить в усній формі відкритих запитань.

Контроль під час аудиторних занять, основними видами якого є усне опитування теоретичного матеріалу, письмове виконання практичних завдань.

Контроль самостійної (індивідуальної роботи) аспірантів, основними видами якого є оцінювання підготовки до семінарських занять, опрацювання додаткових джерел інформації, виконання самостійної роботи.

V. Форма підсумкового контролю успішності навчання _____ екзамен

VI. Інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні:

1. Авенариус Р. Человеческое понятие о мире / Рихард Авенариус. Пер. с нем. – М.: Либроком; ЛКИ; КомКнига, 2014. – 96 с.
2. Адо П. Що таке антична філософія? / П'єр Адо. Пер. з фр. С.Л. Йосипенка. – К.: Новий Акрополь, 2014. – 427 с.
3. Аристотель Метафізика / Аристотель // Читанка з історії філософії у 6 книгах. Книга 1. Філософія Стародавнього світу. Під ред. Г.І. Волинки. – К.: Фірма «Довіра». 1992. – С. 150-164.
4. Бадью А. Концепт моделі. Вступ до матеріалістичної епістемології математики / Ален Бадью. Пер. з фр. Андрій Репа. – К.: Ніка-Центр, 2009. – 232 с.
5. Бергсон А. Творча еволюція / Анрі Бергсон: пер. з фр. О. Осадчука. – К.: Видавництво Олега Жупанського, 2010. – 316 с.
6. Блумберг Г. Світ як книга / Ганс Блумберг / Переклад з німецької, передмова, коментарі Володимира Єрмоленка. – К.: Лібра, 2005. – 544 с.
7. Бодрійяр Ж. Симуляція і симулякри / Жан Бодрійяр / Пер. з фр. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2004. – 230 с.
8. Бэкон Ф. Новый Органон / Фрэнсис Бэкон // Сочинения в 2-х т. Т. 2. 2-е, испр. и доп. изд. Сост., общ. ред. и вступ. ст. А.Л. Субботина. – М.: Мысль, 1972. – С. 7-214. – (Филос. наследие).

9. Вернадський В.І. Про науковий світогляд / Володимир Іванович Вернадський [пер. М. Кратко]. К.: НАН України; Центр гуманітарної освіти, 1996. 56 с.
10. Вітгенштайн Л. Tractatus Logico-Philosophicus; Філософські дослідження / Людвіг Вітгенштайн – К.: Основи, 1995. – 311 с.
11. Гайденко П.П. История новоевропейской философии в ее связи с наукой / Пиама Павловна Гайденко. – М.: ПЕР СЭ; СПб.: Университетская книга, 2000. – 456 с.
12. Гайденко П.П. Научная рациональность и философский разум. М. : Прогресс-Традиция, 2003. 528 с.
13. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук / Георг Вильгельм Фридрих Гегель: в 3 т. Т. 1. Наука логики / Пер. Б.Г. Столпнера, отв. ред. Е.П. Ситковский. – М.: Мысль, 1974. – 452 с. – (Филос. Наследие).
14. Гокінг С. Коротка історія часу. Від Великого вибуху до чорних дір / Стівен Гокінг. – К.: КІС, 2015. – 201 с.
15. Горц А. Нематериальное. Знание, стоимость и капитал / Андре Горц / Пер. М.М. Сокольской, науч. ред. М.А. Маяцкий. – М.: ВШЭ, 2010. – 208 с.
16. Гуссерль Э. Картезианские размышления / Эдмунд Гуссерль / Пер. с нем. Д.В. Складнева. – СПб.: Наука; Ювента, 1998. – 315 с.
17. Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації : посібн. з філос. дисц. / Отфрід Гьофе. – К.: ППС, 2007. – 436 с.
18. Г'юм Д. Трактат про людську природу / Девід Г'юм. Пер. з англ. – К.: Всесвіт, 2003. – 552 с.
19. Гадамер Г.Г. Істина і метод. Основи філософської герменевтики: в 2 т. Т.1. / Ганс-Георг Гадамер / Пер. з нім. О. Мокровольський. – К.: Юніверс, 2001. – 459 с. (Філософська думка).
20. Декарт Р. Міркування про метод, щоб правильно спрямовувати свій розум і відшукувати істину в науках / Рене Декарт. – К.: Тандем, 2001. – 104 с.
21. Дельоз Ж., Гваттарі Ф. Капіталізм і шизофренія: Анти-Едіп / Жіль Дельоз, Фелікс Гваттарі / Пер. з фр. О. Шевченка. – К.: Карме-Сінто, 1996. – 384 с.
22. Добронравова І.С. Новітня філософія науки [Підручник для студ. філос. ф-тів унів-тів і аспірантів (для складання канд. іспиту з філософії та філософії науки)] / Ірина Серафимівна Добронравова, Тетяна Миколаївна Білоус, Олена Вікторівна Комар. – К.: Логос, 2009. – 244 с.
23. Добронравова І.С. Постнекласичне знання як процес – Київська філософська школа надає засоби розуміння. / Ірина Серафимівна Добронравова // Сучасна українська філософія: традиції, тенденції, інновації. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2011. – С. 161-172.
24. Добронравова І.С. Філософія науки как практическая философия: ситуация постнеклассики и возможность свободы. / Ирина Серафимовна Добронравова // «Практична філософія», № 1. 2009. – С. 43-54.
25. Драгоманов М.П. Положение и задачи науки древней истории / Михайло Петрович Драгоманов // Вибране («... мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні») / Упоряд. та авт. іст.-біогр. нарису Р.С. Міщук; приміт. Р.С. Міщука, В.С. Шандри. – К.: Либідь, 1991. – С. 60-83.
26. История и философия науки (Философия науки): учебное пособие / [Елена Юрьевна Бельская, Надежда Павловна Волкова, Михаил Ареадьевич Иванов и др.]; под ред. проф. Ю.В. Крянева, проф. Л.Е. Моториной. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Альфа-М: ИНФРА-М, 2011. – 416 с.
27. История и философия науки: учебное пособие для вузов / под общ. ред. проф. С.А. Лебедева. – М.: Академический Проект; Альма Матер, 2007. – 608 с.
28. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації / Ганс Йонас. Пер. з нім. – К.: Лібра, 2001. – 400 с.

29. Кайку М. Фізика майбутнього. Як наука вплине на долю людства і змінить наше повсякденне життя в ХХІ столітті / Мічіо Кайку / Пер. з англ. – Львів: Літопис, 2013. – 433 с.
30. Кант І. Критика чистого розуму / Іммануїл Кант / Пер. з нім. та приміт. І. Бурковського. – К.: Юніверс, 2000. – 504 с. Парад. тит. арк. нім. – (Філософська думка).
31. Карнап Р. Преодоление метафизики логическим анализом языка / Рудольф Карнап. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Karnap.html>
32. Кассирер Э. Философия символических форм: в 3 т. Т. 1. Язык / Эрнст Кассирер. – М.: Академический Проект, 2011. 398 с. (Философские технологии).
33. Конт О. Общий обзор позитивизма / Огюст Конт. Пер. с фр. / Под ред. Э.Л. Радлова. Изд. 3-е. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. – 296 с. (Из наследия мировой философской мысли: история философии).
34. Кун Т. Структура научных революций / Томас Кун; [пер. О. Васильев]. – К.: Port-Royal, 2001. – 226 с.
35. Лакатос И. Фальсификация и методология научно-исследовательских программ / Имре Лакатос. – М.: Наука, 1995. – 236 с.
36. Лебедев С.А. Философия науки: терминологический словарь / Сергей Александрович Лебедев. – М.: Академический Проект, 2011. – 268 с.
37. Леві-Строс К. Структурна антропологія / Клод Леві-Строс. Пер. з фр. Зоя Борисюк. – К.: Основи, 1997. – 387 с.
38. Лейбниц Г.В. Монадология / Готфрид Вильгельм Лейбниц // Сочинения: в 4 т. Т. 1 / Ред. и сост. авт. вступ. статьи и примеч. В.В. Соколов; пер. Я.М. Боровского и др. – М.: Мысль, 1982. – С. 413-430. – (Филос. наследие).
39. Лейбниц Г.В. Новые опыты о человеческом разумении / Готфрид Вильгельм Лейбниц // Сочинения: в 4 т. Т. 2 / Ред., авт. вступ. статьи и примеч. И.С. Нарский. – М.: Мысль, 1983. – С. 47-577. – (Филос. наследие).
40. Ліотар Ж.-Ф. Ситуація постмодерну / Жан-Франсуа Ліотар // Філософська і соціологічна думка, № 5-6. 1995. – С. 15-38.
41. Локк Дж. Опыт о человеческом разумении (книги первая – третья) / Джон Локк // Сочинения в 3 т. Т. 1. Ред. И.С. Нарский, А.Л. Субботин; Примеч. И.С. Нарский; Пер. с англ. А.Н. Савина. М.: Мысль, 1985. – С. 78-582. (Филос. наследие).
42. Маєр-Абіх К.М. Повстання на захист природи. Від доквілля до спільносіту / Клаус Міхаель Маєр-Абіх. Переклад з нім., післямова, примітки Анатолія Єрмоленка. – К.: Лібра, 2004. – 196 с.
43. Мах Э. Познание и заблуждение. Очерки по психологии исследования / Эрнст Мах. Пер. с нем. Г. Котляра, под ред. Н. Ланге. – СПб.: Изд. С. Скримунта, 1909. – 461 с.
44. Николай Кузанский. Об ученом незнании / Николай Кузанский // Сочинения: в 2 т. Т. 1 / Пер., общ. ред. и вступит. статья З.А. Тажуризиной. – М.: Мысль, 1979. – С. 47-184. – (Филос. наследие).
45. Огородников В.П. История и философия науки. Учебное пособие для аспирантов / Владимир Петрович Огородников. – СПб.: Питер, 2011. – 352 с.
46. Огурцов А. П. Философия науки: двадцатый век: Концепции и проблемы: в 3 ч. / Александр Павлович Огурцов. Ч. 1: Философия науки: исследовательские программы. – СПб.: Мирь, 2011. – 503 с.
47. Огурцов А. П. Философия науки: двадцатый век: Концепции и проблемы: в 3 ч. / Александр Павлович Огурцов. Ч. 2: Философия науки: Наука в социокультурной системе. – СПб.: Мирь, 2011. – 495 с.
48. Огурцов А. П. Философия науки: двадцатый век: Концепции и проблемы: в 3 ч. / Александр Павлович Огурцов. Ч. 3: Философия науки и историография. – СПб.: Мирь, 2011. – 336 с.
49. Паскаль Б. Думки / Блез Паскаль. Пер. з фр. А. Перепаді, О. Хоми. – К.: Дух і літера, 2009. – 704 с.

50. Патнем Г. Розум, істина і історія / Гіларі Патнем. – К. : Видавничий дім «Альтернатива», 2003. – 232 с.
51. Петрушенко В. Епістемологія як філософська теорія знання: Монографія / Віктор Петрушенко. – Львів: Вид-во Державного ун-ту «Львівська політехніка», 2000. – 296 с.
52. Платон. Менон / Платон // Сочинения: в 4 т. Т. 1 / Общ. ред. А.Ф. Лосева и др.; авт. вступ. ст. А.Ф. Лосев, примеч. А.А. Тахо-Годи. – М.: Мысль, 1990. – С. 575-612. – (Филос. наследие).
53. Поппер К. Логика научного исследования / Карл Поппер [пер. с англ.]. – М. : Республика, 2004. – 447 с.
54. Пригожин И.Р., Стенгерс И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой / Илья Пригожин, Изабелла Стенгерс / Пер. с англ. / Общ. ред. В.И. Аршинова, Ю.Л. Климонтовича, Ю.В. Сачкова. – М.: Прогресс, 1986. – 432 с.
55. Прокопович Ф. Натурфілософія, або Фізика / Феофан Прокопович / Пер. з латинської // Філософські твори: у 3 т. Т. 2. Ред. колегія: В.І. Шинкарук (голова), В.Є. Євдокименко, В.М. Нічик. – К.: Наукова думка, 1978. – С. 115-501.
56. Рассел Б. Человеческое познание: Его сфера и границы / Бертран Рассел. – К.: Ника-Центр, 1997. – 560 с. – (Серия «Познание». Вып. 1).
57. Спиноза Б. Этика / Бенедикт Спиноза. – М.: Литература, Мир книги, 2010. – 480 с. – (Великие мыслители).
58. Степин В.С. Теоретическое знание / Вячеслав Семенович Степин. – М.: Прогресс-Традиция, 2003. – 744 с.
59. Фейерабенд, П. Против метода. Очерк анархистской теории познания / Пер. с англ. А.Л. Никифорова. – М.: АСТ; Хранитель, 2007. – 413 с.
60. Фома Аквинский. О единстве разума против аверроистов / Фома Аквинский // Сочинения / Сост., пер. с лат., ввод. ст. и коммент. А.В. Апполонова. Изд. 5-е. – М.: Едиториал УРСС, 2011. – С. 2-117. – (Bibliotheca Scholastica).
61. Франко І.Я. Наука і її взаємини з працюючими класами / Іван Якович Франко // Зібрання творів у 50-ти т. Т. 45. Філософські праці. К.: Наукова думка, 1986. – С. 24-40.
62. Фреге Г. О смысле и значении / Готлоб Фреге // Логика и логическая семантика: Сборник трудов. Пер. с нем. Б. Бирюкова. – М.: Аспект-Пресс, 2000. – С. 220-246.
63. Фуко М. Археологія знання / Мішель Фуко / Пер. з фр. В. Шовкуна. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2003. – 326 с.
64. Хайдеггер М. Бытие и время / Мартин Хайдеггер / Пер. В.В. Бибихина. М.: Издательская фирма «Ad Marginem», 1997. – XII,452 с.
65. Шеллинг Ф.В.Й. Система трансцендентального идеализма / Фридрих Вильгельм Йозеф Шеллинг // Сочинения: в 2 т. Т. 1 / Ред. и вступ. ст. А.В. Гулыги. – М.: Мысль, 1987. – С. 227-489. – (Филос. Наследие).
66. Шпенглер О. Закат Европы: Очерки морфологии мировой истории / Освальд Шпенглер: в 2 т. Т. 1. Образ и действительность / Пер. с нем. Н.Ф. Гарелин, коммент. Ю.П. Бубенков, А.П. Дубнов. – Минск: Попурри, 1998. – 684 с.
67. Faye J. Rethinking Science: A Philosophical Introduction to the Unity of Science / Jan Faye. – Farnham: Ashgate Publishing, 2002. – 219 p.
68. Fodor J. Concepts. Where Cognitive Science Went Wrong / Jerry A. Fodor. – Oxford: Clarendon Press, 1998. – 176 p.
69. Strawson P.F. Analysis and Metaphysics: An Introduction to Philosophy / Peter Strawson. – Oxford: Oxford University Press, 1992. – 142 p.
70. Zelenkov A. Philosophy and Methodology of Science / Anatoliy Zelenkov. – Minsk: BSU, 2011. – 479 p.

Додаткові:

1. Білецький І.П. Філософія науки [Навч. посіб.] / Ігор Павлович Білецький, Олег Миколайович Кузь, Валентин Федорович Чешко. – Харків: ХНЕУ, 2005. – 128 с.
2. Йоргенсен М.В., Филлипс Л.Дж. Дискурс-анализ. Теория и метод / Марианне В. Йоргенсен, Луиза Дж. Филлипс / Пер. с англ. 2-е изд., исправл. – Харьков: Изд-во «Гуманитарный Центр», 2008. – 352 с.
3. Лук'янець В., Кравченко О., Озадовська Л. Світоглядні імплікації науки / Валентин Лук'янець, Олександр Кравченко, Людмила Озадовська та ін. – К.: ПАПАПАН, 2004. – 408 с.
4. Меркулов И.П. Эпистемология (когнитивно-эволюционный поворот) / Иван Павлович Меркулов. Т. 2. – СПб.: Изд-во РХГА, 2006. – 416 с.
5. Никоненко С.В. Аналитическая философия: основные концепции / Сергей Витальевич Никоненко. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2007. – 546 с.
6. Розин В.М. Наука: происхождение, развитие, типология, новая концептуализация: Учеб. пособие / Вадим Маркович Розин. – М.: Издательство Московского психолого-социального института, 2008. – 600 с.
7. Самардак М.М. Філософія науки: напрями, теми, концепції. Навчальний посібник / Мар'ян Михайлович Самардак. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2011. – 204 с.
8. Семенюк Е.П. Філософія сучасної науки і техніки: [Підручник для студ. вищих навч. закл.] / Едуард Павлович Семенюк, Володимир Петрович Мельник. – Львів: Світ, 2006. – 152 с.
9. Степин В.С. Философия науки. Общие проблемы: учебник для аспирантов и соискателей ученой степени кандидата наук / Вячеслав Семенович Степин. – М.: Гардарики, 2006. 384 с.
10. Томпсон М. Философия науки / Мел Томпсон. – Пер. с англ. А. Гарькавого. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2003. 304 с.
11. Философия науки: общие проблемы познания, методология естеств. и гуманит. наук: [Хрестоматия]: учеб. пособие для гуманит. и негуманит. направлений и спец. вузов / Александр Николаевич Аверюшкин, Зоя Алексеевна Александрова, Валентина Александровна Башкалова, Любовь Алексеевна Боброва, Андрей Дмитриевич Боев; Людмила Александровна Микешина (отв.ред.-сост.). – М.: Прогресс-Традиция; МПСИ; Флинта, 2005. – 992 с.
12. Философия науки: учеб. пособие / Под ред. д-ра филос. наук А.И. Липкина. – М.: Эксмо, 2007. – 608 с.
13. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: навч. посібн. / Віктор Петрович Андрущенко, Григорій Іванович Волинка, Наталія Григорівна Мозгова та ін. За ред. Г.І. Волинка. 2-е вид., стереотип. – К.: Каравела, 2011. – 368 с.
14. Фірсова Л.В. Філософія науки [Навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.] / Людмила Володимирівна Фірсова, Ігор Петрович Черних, Ярослав Михайлович Білик ; Л.В. Фірсова (ред.). – Харків: ППВ «Нове слово», 2003. – 335 с.
15. Непburn В. Scientific Method / Brian Непburn. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://plato.stanford.edu/entries/scientific-method>.
16. Kourany J. Scientific Knowledge: Basic Issues in the Philosophy of Science / Janet A. Kourany. – Belmont : Wadsworth Publishing Company, 1998. – 440 p.
17. Nola R., Sankey H. After Popper, Kuhn and Feyerabend: Recent Issues in Theories of Scientific Method / Robert Nola, Howard Sankey. – Dordrecht: Kluwer Academic Publishers., 2000. – 252 p.
18. Oldroyd D. The Arch of Knowledge: An Introductory Study of the History of the Philosophy and Methodology of Science / David Roger Oldroyd. – N.Y. – L.: Routledge Kegan & Paul, 1986. – 432 p.
19. Smith M. Territories of Knowledge: The Deterritorialization and Reterritorialization of the Social Sciences / Mark J. Smith. // International Studies in Philosophy, 37 (2), 2005. – P. 159–180.

20. Steup M., Neta R. Epistemology / Mattias Steup, Ram Neta. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://plato.stanford.edu/entries/epistemology>.

Інтернет-ресурси:

1. «Мир техники и технологий». URL: <http://www.mtt.com.ua/>
2. Інновації, управління змінами в організаціях, управління знаннями. URL: <http://www.bizbooks.com.ua/catalog/cat.php3?c=193&lang=1>
3. «Стратегічна суспільна ініціатива 2045» URL: www.2045.com/
4. Державний фонд фундаментальних досліджень. URL: <http://www.dffd.gov.ua/>
5. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
6. Електронна бібліотека «Гумер». URL: https://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php
7. Електронна бібліотека «e-reading». URL: <http://www.e-reading.by/bookbytypes.php?type=17>
8. Електронна бібліотека «royallib». URL: <https://royallib.com/>
9. Електронна бібліотека «Mexalib». URL: <https://mexalib.com/>
10. Електронна бібліотека кафедри філософії НПУ імені М.П. Драгоманова. URL: http://kph.npu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=25&Itemid=23
11. Електронна бібліотека філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/index.html>
12. Відеозапис лекції доктора філософських наук, професора, академіка РАН В.С. Стьопіна на тему: «Философия и наука»: <http://www.youtube.com/watch?v=ml7vES2U5k0>
13. Стенфордська філософська енциклопедія. URL: <https://plato.stanford.edu>
14. «Британська енциклопедія». URL: <https://www.britannica.com>